

VIRTUÁLNE MENY (PRÁVNA PODSTATA, REGULAČNÝ RÁMEC A ZDAŇOVANIE)

MIROSLAV ŠTRKOLEC¹

Abstract: **Virtual Currencies (Legal Nature, Regulatory Framework, and Taxation)**

Virtual currencies have been part of economic reality for more than a decade but have only become the subject of legal regulation at European and national level in recent years. This is in a sense natural, since law as a normative system reacts only with a certain time lag to already existing facts, circumstances, and relations which, due to their impact, require legal regulation. The author deals with the legal nature of virtual currencies and their relationship to categories such as money, currency, crypto assets. The article then defines their regulatory framework and taxation in terms of *de lege lata* and *de lege ferenda*. The paper concludes with thoughts towards the future of virtual currencies in financial and tax law.

Keywords: virtual currencies; currency; cryptoassets; taxation of virtual currencies

Kľúčové slová: virtuálne meny; mena; kryptoaktíva; zdanenie virtuálnych mien

DOI: 10.14712/23366478.2022.49

ÚVOD

Virtuálne meny sú jedným z fenoménov, ktoré môžeme pokojne nazvať novými javmi v ekonomike.² Pokiaľ v počiatkoch ich vzniku boli relatívne bezvýznamnou kategóriou bez výraznejšieho záujmu regulátorov a normotvorcov, dnes sa ich trhová kapitalizácia počíta rádovo v stovkách miliárd amerických dolárov, čo prirodzene vyvoláva otázky potreby (či?) a rozsahu (ako?) ich regulácie. Uvedené je pritom potrebné vnímať interdisciplinárne, keďže otázka ich právnej regulácie má výrazne prierezový charakter tak z pohľadu noriem verejného práva (najmä trestného, finančného, daňového), ako aj noriem súkromného práva (najmä občianskeho a obchodného).

¹ Autor pôsobí na Právnickej fakulte UPJŠ v Košiciach. Prednáša a publikuje najmä v oblasti daňového práva a práva finančného trhu. Je členom viacerých medzinárodných vedeckých inštitúcií, napr. EATLP (Amsterdam) a International Center of Public Finance and Tax Law Research (Białystok).

² Táto práca bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-19-0124 a v podstatnej časti vychádza z inauguračnej prednášky autora prednesenej pred Vedeckou radou Právnickej fakulty Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach dňa 26. 4. 2022.

Na úvod považujeme za vhodné poukázať na stručnú a zatiaľ veľmi krátku históriu tohto fenoménu, a to na príklade Bitcoinu, ktorý je nielen prvou, ale v súčasnosti aj najvýznamnejšou virtuálnou menou (z hľadiska trhovej kapitalizácie). Vznik Bitcoinu³ sa datuje do roku 2008, kedy ho vytvorila osoba, resp. skupina osôb pod pseudonymom Satoshi Nakamoto. Vopred známy celkový počet Bitcoinov je stanovený na 21 miliónov, pričom je deliteľný na menšie jednotky Satoshi (1 Satoshi = 0,00000001 Bitcoin). Aj preto sa považuje za digitálne zlato, a to najmä vzhľadom na jeho obmedzený počet. Aktuálne (ku dňu 24. 6. 2022) je vytŕažených 19 075 793 Bitcoinov,⁴ teda približne 91 % z celkového počtu. Ťažba Bitcoinov je pritom (zjednodušene povedané) proces, pri ktorom tisíce počítačov na celom svete súťažia o zaznamenávanie a overovanie transakcií v sieti. Tieto špecializované počítače známe ako „ťažobné súpravy“ vykonávajú za odmenu⁵ riešenie rovnice potrebnej na overenie a zaznamenanie novej transakcie.⁶ Predpokladá sa pritom, že Bitcoin by mal byť vytŕažený približne v roku 2140, pričom jeho aktuálna trhovú kapitalizácia je na úrovni 378 mld. USD, čo predstavuje 35 % podiel na všetkých virtuálnych menách.⁷ Na ilustráciu aktuálneho objemu a kapitalizácie Bitcoinu možno poukázať na celkové príjmy štátneho rozpočtu Slovenskej republiky na rok 2022, ktoré sa rozpočtujú sumou 19,974 mld. EUR,⁸ teda aktuálna „hodnota“ Bitcoinu predstavuje takmer devätnásť násobok plánovaných daňových a nedaňových príjmov štátneho rozpočtu. Ak by sme na tento pomer nahliadali cez prizmu trhovej kapitalizácie všetkých obchodovaných virtuálnych mien (viac ako 1 080 mld. USD), tento násobok by bol ešte výrazne vyšší. Už týchto niekoľko číselných údajov na úvod zreteľne naznačuje, že ide o fenomén, ktorý podľa nášho názoru nemôže ostať mimo právnej regulácie, a to z mnohých dôvodov, ktoré načrtujeme nižšie.

Primárnym cieľom príspevku je vymedzenie právnej podstaty virtuálnych mien, a to vychádzajúc z ich vzťahu k základným ekonomickým a právnym kategóriám (peniaze, mena), ale aj z ich aktuálneho regulačného rámca. Sekundárnym cieľom je vychádzajúc z aktuálnej právnej úpravy načrtnúť možný budúci vývoj regulácie virtuálnych mien vo finančnom práve a daňovom práve.

Za účelom dosiahnutia týchto cieľov budú použité štandardné vedecké metódy, najmä deskripcia, analýza a syntéza. Deskripcia smeruje k úvodnému vymedzeniu podstaty peňazí, meny a virtuálnej meny na pozadí poznatkov ekonomickej a právnej vedy. Analýza povedie k rozboru ich pojmových znakov a funkcií a následná syntéza poznatkov k vymedzeniu právnej podstaty virtuálnych mien, ich charakteristických prvkov, ale aj možného budúceho vývoja ich regulácie. V príspevku bude využitá aj komparatív-

³ Popri Bitcoinu patria medzi najvýznamnejšie virtuálne meny napr. Ethereum (ETH), Tether (USDT), Binance Coin (BNB), USD Coin (USD). Celkovo sú ich však stovky až tisíce.

⁴ Bitcoin BTC. In: *CoinMarketCap* [online]. [cit. 2022-06-24]. Dostupné na: <https://coinmarketcap.com/currencies/bitcoin>.

⁵ V súčasnosti je odmena 6.25 Bitcoinu. Odmena klesá každých 210 000 blokov, teda približne každé 4 roky o polovicu. Odmena je jediný spôsob, akým môžu pribúdať, resp. „byť vytŕažené“ nové bitcoiny. CONWAY, L. Bitcoin Halving: What You Need to Know. In: *Investopedia* [online]. 29. 11. 2021 [cit. 2022-06-24]. Dostupné na: <https://www.investopedia.com/bitcoin-halving-4843769>.

⁶ Bitcoin BTC: About. In: *conbaise* [online]. 2009 [cit. 2022-06-24]. Dostupné na: <https://www.coinbase.com/price/bitcoin>.

⁷ Tamtiež.

⁸ Zákon č. 534/2021 Z. z. o štátnom rozpočte na rok 2022.

na metóda pri porovnaní spoločných a odlišných znakov virtuálnych mien s peniazmi a menou, ale aj pri porovnaní ich regulačného rámca na európskej a vnútroštátnej úrovni.

I. ZÁKLADNÉ KATEGÓRIE A ICH POJMOVÉ ZNAKY: PENIAZE – MENA – VIRTUÁLNA MENA

Vymedzenie, alebo aspoň pokus o vymedzenie, právnej podstaty virtuálnych mien je mimoriadne zložitá⁹, čo je dané viacerými faktormi. V prvom rade ide o ich relatívne krátku existenciu v ekonomických vzťahoch, následne o vnútorne nie úplne homogénnu štruktúru a napokon ich nehmotný (neuchopiteľný) charakter. Domnievame sa však, že vzhľadom na ich charakter a účel použitia, je vhodné začať vymedzením tradičných kategórií, ako sú peniaze a mena, a následne, na základe analýzy ich podstaty a funkcií, hľadať spájajúce, ale aj odlišujúce znaky.

Peniaze predstavujú ekonomickú kategóriu a ich podstata a základné funkcie spočívajú v tom, že sú:

- **univerzálne meradlo ostatných hodnôt**, ktoré umožňuje určovať hodnotu ostatných statkov v spoločnosti,
- **všeobecný prostriedok výmeny** – obeživo, umožňujúci nákup a predaj tovarov, služieb a ostatných statkov, pričom jednotlivé subjekty realizujúce výmenu peniaze ako výmenný prostriedok generálne akceptujú,
- **univerzálny platobný prostriedok** slúžiaci na úhradu záväzkov pri súčasnom protiplnení druhej strany alebo aj bez takéhoto protiplnenia (neekvivalentné platby ako napríklad dane, pokuty a pod.),
- **nositeľ a uschovávatel' hodnôt**, čo však bolo charakteristické skôr pre minulé obdobia, kedy sa používali tzv. plnohodnotné peniaze (razené z drahých kovov – zlata či striebra). Dnes, keď sa používajú tzv. neplnohodnotné peniaze (hodnota materiálu, z ktorého sú vyrobené, nezodpovedá ich nominálnej hodnote) však peniaze plnia funkciu nositeľa hodnôt v obmedzenej miere.¹⁰

Na rozdiel od peňazí, mena je kategóriou právnu a vyjadruje **konkrétnu formu peňazí**. Mena je tak definovaná ako konkrétna sústava peňazí zavedená v určitom štáte

⁹ V tomto smere možno poukázať na viaceré zdroje, ktoré sa pokúšajú objasniť podstatu a charakter Bitcoinu, či iných virtuálnych mien vo všeobecnej rovine, napr.: KUBÁT, M. Virtual currency bitcoin in the scope of money definition and store of value. *Procedia Economics and Finance*. 2015, No. 30, s. 409–416; RICHTER, CH. – KRAUS, S. – BOUNCKEN, R. Virtual Currencies like Bitcoin as a Paradigm Shift in the Field of Transactions. *International Business & Economics Research Journal*. 2015, Vol. 14, No. 4, s. 575–586; TUMPEL, M. – KOFLER, J. Tax Treatment of Digital Currencies. In: HASLEHNER, W. – KOFLER, G. – PANTAZATOU, K. – RUST, A. (eds.). *Tax and the Digital Economy: Challenges and Proposal for Reform*. Alphen aan den Rijn: Wolters Kluwer, 2019, s. 177–188; alebo COFFIE, C. P. K. – TETTEH, E. D. – EMURON, A. – DARKWAH, J. A. COVID-19 and Mobile Payment Diffusion: Lessons for Future Mass Diffusion and Continual Usage. *Journal of Innovation Management*. 2022, Vol. 10, No. 1, s. 20–40.

¹⁰ BABČÁK, V. – ČAKOCI, K. – ŠTRKOLEC, M. *Základy slovenského finančného práva*. Ružomberok: Vydavateľstvo EPOS, 2022, s. 442. Bližšie k podstate peňazí napr. SAMUELSON, P. A. – NORDHAUS, W. D. *Ekonomía I*. Bratislava: BRADLO, 1992, s. 227 a nasl.; alebo aj SPÁČIL, B. *Teorie finančního práva ČSSR*. Praha: ORBIS, 1970, s. 13.

a systematicky upravená právnym poriadkom tohto štátu.¹¹ Obdobná definícia charakterizuje menu ako sústavu peňažných prostriedkov, teda peňazí a prostriedkov bezhotovostných platieb (šeky, platobné karty), ktoré skutočne obiehajú na určitom území a ktoré sa používajú na plnenie záväzkov na tomto území.¹² Zjednodušene možno menu definovať ako národnú (alebo aj nadnárodnú) formu peňazí. Mena je spravidla výsledkom činnosti štátu, ktorý ako autorita na štátnom území rozhoduje o ustanovení meny a jej náležitostiach. Štát ako autorita zároveň svojou normotvorbou riadi peňažný obeh na svojom území. V menovom práve platí zásada *Lex monetae*, teda zásada menovej suverenity, ktorou disponujú len štáty, ktoré však túto suverenitu môžu preniesť aj na nadnárodnú organizáciu, typicky Európsku úniu. Jej dôsledkom je vytvorenie eurozóny a využívanie meny EURO v únii.¹³ Výrazom menovej suverenity je existencia súboru právnych predpisov, ktorými štát upravuje svoju menu.¹⁴

Na pozadí obsahu pojmov a funkčného vymedzenia peňazí a meny sa približujeme k obsahu pojmu a znakov **virtuálnej meny**. Tento pojem sa tak v normotvorbe, ako aj v reálnej ekonomike, začal intenzívne skloňovať najmä v posledných rokoch, a to aj napriek tomu, že v skutočnosti nejde o menu tak, ako bola táto právna kategória vymedzená vyššie.

Teoretické, ako aj legislatívne vymedzenie virtuálnej meny iba následne reagovalo na vznik a rozšírenie zvláštneho druhu platidiel v rámci prudkého technologického rozvoja, ktorým je charakterizovaná priemyselná (digitálna) revolúcia 4.0. V posledných pár rokoch nové technológie výrazne zmenili spôsoby, v akých sa uvažuje o skutočnom trhu a ekonomike.¹⁵ Javy, ktoré digitálne hospodárstvo so sebou prináša, predstavovali niečo, na čo právne poriadky jednotlivých štátov nepamätali,¹⁶ a aj preto sa digitálna revolúcia začína vnímať aj ako materiálny prameň práva.¹⁷

Pre tieto platidlá je pritom charakteristické, že na ich označenie sa používajú rôzne pojmy, z ktorých najčastejšie sa môžeme stretnúť s pojmami virtuálne meny, digitálne meny, kryptomeny alebo kryptoaktíva. Každý z týchto pojmov pritom vystihuje určitý atribút, ktorý je pre ne typický:

- pojem **virtuálna mena** vyjadruje fakt, že nejde o skutočnú menu, ale o špecifický statok, schopný vo väčšom či menšom rozsahu plniť niektoré funkcie peňazí ako mena skutočná,
- pojem **digitálna mena** akcentuje neoddeliteľnosť tohto druhu platidiel od uchovávaní dát v digitálnej podobe,

¹¹ BAKEŠ, M. – KARFÍKOVÁ, M. – KOTÁB, P. – MARKOVÁ, H. a kol. *Finanční právo*. 6. upr. vyd. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 336.

¹² TOMÁŠEK, M. *Evropské menové právo*. 2. aktual. a dopl. vyd. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 36.

¹³ HRABČÁK, L. a kol. *Blockchain technológia ako činiteľ (faktor) ovplyvňujúci súčasnú podobu práva*. Košice: ŠafárikPress, 2021, s. 38.

¹⁴ MRKÝVKA, P. *Determinace a diverzifikace finančního práva*. Brno: Masarykova Univerzita, 2012, s. 188.

¹⁵ URICCHIO, A. A Few Ideas for Reforming Internet Taxation. In: BOCCIA, F. – LEONARDI, R. (eds.). *The Challenge of the Digital Economy*. Cham: Palgrave MacMillan, 2016, s. 84.

¹⁶ ŠTRKOLEC, M. – HRABČÁK, L. Digital Currency in Broader Sense, Status, Regulation and Development Trends. *Financial Law Review*. 2021, Vol. 21, No. 1, s. 64.

¹⁷ HRABČÁK, *Blockchain technológia ako činiteľ (faktor) ovplyvňujúci súčasnú podobu práva*, s. 12.

- pojem **kryptomena** stavia do popredia fakt, že pre vznik, existenciu a používanie týchto platidiel hrajú zásadnú rolu kryptografické postupy, teda šifrovacie algoritmy zaručujúce autenticitu, nenapadnuteľnosť a nezneužiteľnosť operácií s nimi,¹⁸
- pojem **kryptoaktíva** vyjadruje fakt, že ide o súkromné aktíva založené na kryptografii a DLT¹⁹ či obdobnej technológii, ktorá tvorí inherentnú hodnotu tohto aktíva, pričom môže predstavovať aktíva ako mena, komodita či cenný papier, alebo môže ísť o derivát komodity či cenného papiera.²⁰ Pokiaľ ide o kryptoaktíva, ide zatiaľ len o teoretické vymedzenie, právnym pojmom sa však pravdepodobne stanú už čoskoro po prijatí nariadenia MiCA.²¹

Digitálne platidlá nemajú žiadnu centrálnu autoritu, ktorá by sa za ne zaručovala alebo mala možnosť vytvárať a regulovať tieto platidlá.²² V nadväznosti na skoršie vymedzenie peňazi ako ekonomickej kategórie a meny ako právnej kategórie je namieste bližšie objasniť, či digitálne platidlá možno považovať za napĺňajúce ich pojmové znaky a funkcie.

Vo vzťahu k mene možno konštatovať, že digitálne platidlá nespĺňajú základné kritériá a znaky mien. Digitálne platidlá z povahy vecí môžu byť používané prakticky na celom svete, a to aj bez právnej regulácie za predpokladu, že dôjde ku konsenzu zúčastnených strán na ich použití. Vo vzťahu k pojmu mena však nateraz platí, že absentuje ich právna úprava ako meny, teda konkrétnej sústavy peňazí používanej v peňažnom obehú na konkrétnom území.²³

Vo vzťahu k peniazom platí, že digitálne platidlá spĺňajú len v obmedzenej miere niektoré charakteristické znaky a funkcie peňazí:

- **univerzálne meradlo ostatných hodnôt** – vzhľadom na vysokú mieru volatility²⁴, digitálne platidlá napĺňajú tento znak len v obmedzenom rozsahu, keď sa v relatívne krátkom čase vzhľadom na rôzne vplyvy rýchlo dokáže zmeniť ich hodnota. Tým sa výrazne oslabuje ich schopnosť objektívne a univerzálne merať ostatné hodnoty;
- **všeobecný prostriedok výmeny (obeživo)** – digitálne platidlá sú síce na mnohých miestach prijímané ako prostriedok výmeny, absentuje tu však znak všeobecnosti;

¹⁸ KARFÍKOVÁ, M. a kol. *Teorie finančního práva a finanční vědy*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, s. 191.

¹⁹ DLT – distribuovaná účtovná kniha (z anglického „distributed ledger technology“).

²⁰ PUTERA, M. Finančnoprávne aspekty kryptoaktív. In: ŠTRKOLEC, M. – VARTAŠOVÁ, A. – STOJÁKOVÁ, M. – SIMIČ, S. (eds.). *IV. slovensko-české dni daňového práva: zdaňovanie virtuálnych platidiel a digitálnych služieb: COVID-19 a iné aktuálne výzvy pre daňové právo*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2021, s. 307. Pozri aj Board of the International Organization of Securities Commissions. *Issues, Risks and Regulatory Considerations Relating to Crypto-Asset Trading Platforms: Consultation Report* [online]. 2019 [cit. 2022-06-24]. Dostupné na: <https://www.iosco.org/library/pubdocs/pdf/IOSCOPD627.pdf>.

²¹ Aktuálne je na európskej úrovni v legislatívnom procese návrh Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o trhoch s kryptoaktívami a o zmene smernice (EÚ) 2019/1937, COM/2020/593 final.

²² POPOVIČ, A. – SÁBO, J. – ŠTRKOLEC, M. Bitcoin a jeho finančno-právne východiská. In: SUCHOŽA, J. – HUSÁR, J. – HUČKOVÁ, R. (eds.). *Právo – obchod – ekonomika*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2020, s. 222.

²³ Uvedený záver je aktuálne čiastočne relativizovaný, keď Salvádor s účinnosťou od septembra 2021 schválil Bitcoin ako oficiálne platidlo. Všetky trhové subjekty v Salvádore sú povinné prijímať Bitcoin ako formu platby za produkty a služby a použitý môže byť aj na platbu daní. K obdobnému procesu došlo v apríli 2022 aj v Stredoafrickej republike, kde sa Bitcoin stal oficiálnou menou popri západoafrickom CFA franku.

²⁴ Kolísavosť, nestálosť hodnoty.

- **univerzálny platobný prostriedok** – digitálne platidlá aktuálne aj napriek tomu, že určité osoby ich prijímajú ako prostriedok platby v kyberpriestore,²⁵ zjavne nie sú univerzálne použiteľné na úhradu verejnoprávných a súkromnoprávných záväzkov;
- **nositeľ a uschovávateľ hodnôt** – prílišné stúpanie a klesanie ich hodnoty²⁶ nie je vlastné tradičným peniazom, ktoré sú regulované a touto reguláciou možno ovplyvňovať hodnotu, ktorej sú nositeľom.²⁷

Na účely tohto príspevku budeme v ďalšom texte používať pojem **virtuálne meny**, keďže tento (ako bude uvedený v ďalšom texte) sa stal zaužívaným na označenie digitálnych platidiel na úrovni regulačných a dohľadových orgánov, a následne s určitým časovým odstupom aj v európskej a vnútroštátnej legislatíve.

II. REAKCIA REGULÁTOROV A NORMOTVORCOV NA EXISTENCIU A VYUŽÍVANIE VIRTUÁLNYCH MIEN

V počiatkoch existencie a v prvej polovici druhej dekády dvadsiateho prvého storočia sa cena Bitcoinu (a podobne aj iných virtuálnych mien) pohybovala na úrovni desiatok či maximálne stoviek amerických dolárov. Pravdepodobne aj z tohto dôvodu ostávali virtuálne meny mimo pozornosti regulačných, dohľadových a normotvorných orgánov. Národná banka Slovenska (NBS) prvýkrát reagovala v novembri 2013, keď vydala tlačovú správu pod názvom Upozornenie NBS – Bitcoin.²⁸ V takmer rovnakom čase, v decembri 2013, vydal Európsky orgán pre bankovníctvo (EBA) varovanie vo vzťahu k virtuálnym menám.²⁹ Len pripomíname, že hodnota 1 Bitcoinu bola v tom čase stále pod úrovňou 1 000 amerických dolárov. Z ďalších reakcií možno spomenúť ešte spoločné varovanie európskych orgánov dohľadu **ESMA**,³⁰ **EBA**, **EOIPA**³¹ na vysoké riziká spojené s kúpou a držbou virtuálnych mien.³² Spoločnými menovateľmi týchto varovaní a upozornení boli faktory ako extrémna volatilita, riziko vzniku bubliny,

²⁵ FARRI, F. *Tax Sovereignty and the Law in the Digital and Global Economy*. New York: Routledge, 2021, s. 19.

²⁶ Na ilustráciu uvádzame najnižšiu hodnotu digitálneho platidla Bitcoin v období jún 2021 až jún 2022 – 18 974,83 USD a jeho najvyššiu hodnotu – 67 528,70 USD. Viz Bitcoin – hodnota bitcoinu: vývoj 2022 v USD. In: *kurzy.cz* [online]. 2022 [cit. 2022-06-24]. Dostupné na: <https://www.kurzy.cz/bitcoin/vyvoj-hodnoty>.

²⁷ ČUNDERLÍK, E. – KATKOVČIN, M. – RAKOVSKÝ, P. Právne a ekonomické aspekty digitálnych platidiel ako alternatívnych prostriedkov výmeny. In: PAZDEROVÁ, S. – JANOVEC, M. (eds.). *Cofola 2018. Část II., Peníze, měna a právo*. Brno: Masarykova univerzita, 2018, s. 19 a nasl.; POPOVIČ – SÁBO – ŠTRKOLEC, c. d., s. 217 a nasl.; KAČALJAK, M. – KATKOVČIN, M. Kryptoaktiva ako finančné účty. In: ŠTRKOLEC, M. – VARTAŠOVÁ, A. – STOJÁKOVÁ, M. – SIMIČ, S. (eds.). *IV. slovensko-české dni daňového práva: zdaňovanie virtuálnych platidiel a digitálnych služieb: COVID-19 a iné aktuálne výzvy pre daňové právo*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2021, s. 195 a násl.

²⁸ Upozornenie NBS – bitcoin. In: *Národná banka Slovenska* [online]. 26. 11. 2013 [cit. 2022-06-24]. Dostupné na: <https://nbs.sk/upozornenie-nbs-bitcoin/>.

²⁹ EBA. Warning to Consumers on Virtual Currencies [online]. 12. 12. 2013 [cit. 2022-06-24]. Dostupné na: <https://www.eba.europa.eu/sites/default/documents/files/documents/10180/598344/b99b0dd0-f253-47ee-82a5-c547e408948c/EBA%20Warning%20on%20Virtual%20Currencies.pdf?retry=1>.

³⁰ Európsky orgán pre cenné papiere a trhy.

³¹ Európsky orgán pre poisťovníctvo a dôchodkové poistenie zamestnancov.

³² ESMA, EBA and EIOPA warn consumers on the risks of Virtual Currencies [online]. [cit. 2022-06-24]. Dostupné na: <https://www.iosco.org/library/ico-statements/Europe%20-%20ESA%20-%20ESMA,%20>

absencia ochrany, regulácie a dohľadu, absencia fyzickej protihodnoty vo forme zákonného platidla a obchodovanie na vlastné riziko bez kompenzácie náhrad za prípadné straty. Objavili sa však aj menej rigidné názory, z ktorých možno poukázať na vyjadrenie Mojmira Hampla, viceguvernéra Českej národnej banky, ktorý v decembri 2017 vo vzťahu k virtuálnym menám uviedol: „*Nepomáhat, nechrániť, neškodit, nevodit za ruku, [...] nechat byť, at' si každý zkušší, co chce, ale zároveň at' potom nečeká, že stát nějak zasáhne, když se lidé spálí.*“³³

Právo (ako normatívny systém) prirodzene až s určitým časovým odstupom reaguje na už jestvujúce právne relevantné skutočnosti a vzťahy, ktoré vzhľadom na ich dosahy vyžadujú právnu reguláciu. Ústavnými a zákonnými normami dané požiadavky legislatívneho procesu v spojení s princípom zákazu retroaktivity potom prirodzene vedú k tomu, že nové, prípadne meniace sa spoločenské vzťahy, sa určitú dobu realizujú aj bez zodpovedajúcej právnej regulácie.³⁴

Právnu reguláciu virtuálnych mien nachádzame tak v práve EÚ, ako aj vo vnútroštátnom práve jej členských štátov. Je prirodzené, že nemožno v rámci tohto príspevku poukázať na všetky normatívne ukotvenia tohto inštitútu, poukážeme však na tie, ktoré považujeme za zásadné pre ďalšie uvažovanie nad ich podstatou, a tie, ktoré ovplyvnili ich ďalší právny vývoj.

Na úrovni EÚ možno odkázať na **Smernicu Európskeho parlamentu a Rady EÚ č. 2018/843, ktorou sa mení smernica 2015/849 o predchádzaní využívaniu systému na účely prania špinavých peňazí alebo financovania terorizmu a smernica 2013/36/EÚ**, ktorá definovala virtuálne meny ako „*digitálny nositeľ hodnoty, ktorý nie je vydávaný ani zaručený centrálnou bankou ani orgánom verejnej moci, nie je nutne naviazaný na menu etablovanú v súlade so zákonom a ktorý nemá právny status meny ani peňazí, ale je akceptovaný fyzickými alebo právnickými osobami ako výmenný prostriedok, ktorý možno elektronicky prevádzať, uchovávať a elektronicky s ním obchodovať*“.

Spomenutá smernica bola v Slovenskej republike implementovaná **zákonom č. 279/2020 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 297/2008 Z. z. o ochrane pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a o ochrane pred financovaním terorizmu (AML zákon)**, ktorý nadobudol účinnosť 1. novembra 2020. Pri pojmovom vymedzení virtuálnych mien zákonodarca reflektoval na definície obsiahnuté v pracovných dokumentoch európskych inštitúcií, ako je Európska centrálna banka (ECB) a EBA,³⁵ ktoré sa následne premietli do predmetnej smernice Európskeho parlamentu a Rady EÚ

EBA%20and%20EIOPA%20warn%20consumers%20on%20the%20risks%20of%20Virtual%20Currencies.pdf.

³³ HAMPL, M. Náš postoj ke kryptomenám? Nepomáhat, nechrániť, neškodit, nevodit za ruku. In: *Lupa.cz* [online]. 21. 12. 2017 [cit. 2022-06-24]. Dostupné na: <https://www.lupa.cz/clanky/mojmir-hampl-cnb-nas-postoj-ke-kryptomenam-nepomahat-nechranit-neskodit-nevodit-za-ruku/>.

³⁴ ŠTRKOLEC, M. Daňové právo a jeho reflexia na nové javy v ekonomike. In: ŠTRKOLEC, M. – VARTAŠOVÁ, A. – STOJÁKOVÁ, M. – SIMIČ, S. (eds.). *IV. slovensko-české dni daňového práva: zdaňovanie virtuálnych platidiel a digitálnych služieb: COVID-19 a iné aktuálne výzvy pre daňové právo*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2021, s. 370.

³⁵ ČUNDERLÍK, E. Interakcia (inštitútov) daňového práva a (inštitútov) práva finančného trhu (štúdia vybraných ustanovení). In: ŠTRKOLEC, M. – VARTAŠOVÁ, A. – STOJÁKOVÁ, M. – SIMIČ, S. (eds.). *IV. slovensko-české dni daňového práva: zdaňovanie virtuálnych platidiel a digitálnych služieb: COVID-19 a iné aktuálne výzvy pre daňové právo*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2021, s. 126.

č. 2018/843. Slovenský zákonodarca tak definoval virtuálnu menu takmer identicky s európskou reguláciou ako „*digitálny nositeľ hodnoty, ktorý nie je vydaný ani garantovaný centrálnou bankou ani orgánom verejnej moci, nie je nevyhnutne naviazaný na zákonné platidlo, a ktorý nemá právny status meny ani peňazí, ale je akceptovaný niektorými fyzickými osobami alebo právnickými osobami ako nástroj výmeny, ktorý možno elektronicky prevádzať, uchovávať alebo s ním elektronicky obchodovať*“.

Na úrovni vnútroštátnej legislatívy Slovenskej republiky sa však s pojmom virtuálna mena stretávame aj vo viacerých iných právnych predpisoch spadajúcich do rôznych právnych odvetví verejného aj súkromného práva:

- v **trestnom práve** možno nájsť reguláciu virtuálnych mien tak v Trestnom zákone (zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon), ako aj v Trestnom poriadku (zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok). Trestný zákon definuje virtuálnu menu obdobne ako AML zákon. Trestný poriadok upravuje inštitút zaistenia virtuálnej meny, ak je nástrojom alebo výnosom z trestnej činnosti. O zaistení rozhoduje príkazom predseda senátu a v prípravnom konaní prokurátor. Súčasťou príkazu je zákaz vykonávať akékoľvek dispozície s virtuálnou menou a príkaz na jej vydanie vrátane vydania hesla, prístupového kódu alebo podobných údajov umožňujúcich nakladanie s virtuálnou menou. Právne úkony urobené v rozpore so zákazom podľa predchádzajúcej vety sú neplatné;
- vo sfére **obchodného práva** sa s pojmom virtuálna mena stretávame v Živnostenskom zákone (zákon č. 455/1991 Zb. o živnostenskom podnikaní), ktorý upravuje dve nové viazané živnosti: Poskytovanie služieb zmenárne virtuálnej meny a Poskytovanie služieb peňaženky virtuálnej meny;³⁶
- reguláciu virtuálnych mien prirodzene nachádzame aj v **daňovom práve**, konkrétne v zákone o dani z príjmov (zákon č. 595/2003 Z. z.), ktorý príjmy z predaja virtuálnej meny subsumuje pod ostatné zdaniteľné príjmy. Zákon o dani z príjmov definuje len predaj virtuálnej meny, nie však virtuálnu menu samotnú.

Z uvedeného je zrejme, že regulácia a pojmové vymedzenie virtuálnych mien v Slovenskej republike (a rovnako i v iných členských štátoch EÚ) sa odvíja od európskej úrovne regulácie, čo robí z virtuálnych mien vec spoločného záujmu členských štátov.³⁷ Na strane druhej, takýto prístup môže kolidovať s inou vnútroštátnou reguláciou, typicky v oblasti menového práva, na čo možno poukázať aj v slovenských realiách, kde nachádzame viaceré ustanovenia súvisiace s ochranou meny.³⁸ Zákonné ustanovenie obsiahnuté v § 16a zákona č. 566/1992 Zb. o NBS totiž existenciu iných mien, ako je mena euro na území Slovenskej republiky (a s ňou spojenú povinnosť realizácie platobných transakcií v mene euro) *de iure* neumožňuje.³⁹ Podľa citovaného ustanovenia platí, že: „*Okrem vydávania eurobankoviek a eurominci v súlade s osobitnými predpismi*

³⁶ V prípade služieb zmenárne ide o subjekty, ktoré poskytujú služby vo forme sprostredkovania na úseku výmeny virtuálnej meny za inú virtuálnu menu a výmeny virtuálnej meny za fiat menu. Peňaženka virtuálnej meny plní viacero úloh a je to softvérový nástroj, ktorý umožňuje: vytvorenie súkromného a verejného kľúča (adresy, na ktorú môžu byť pripisované virtuálne meny); zadávanie požiadaviek na zápis transakcie virtuálnej meny do siete; evidovanie stavu/množstva virtuálnej meny na účte vlastníka takejto peňaženky.

³⁷ DAUDRIKH, Y. *Regulácia ochrany pred legalizáciou príjmov z trestnej činnosti a financovaním terorizmu v korelácii uplatnenia zvýšenej starostlivosti o klienta*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2022.

³⁸ DAUDRIKH, Y. – SZAKÁCS, A. *Colné a menové právo*. Bratislava: Wolters Kluwer SR, 2022, s. 132.

³⁹ ČUNDERLÍK – KATKOVČIN – RAKOVSKÝ, c. d., s. 22.

a vydávania obchodných mincí nesmie žiadna právnická osoba ani žiadna fyzická osoba v Slovenskej republike vydávať bankovky ani mince. Pri označení alebo opise žetónu, medaily, **platobného prostriedku** alebo obdobného technického prostriedku a ani iných hmotných predmetov alebo nehmotných predmetov v súvislosti s ich vyhotovením, ponúkaním, predajom alebo rozširovaním **nesmie nikto použiť slová** ‚minca‘, ‚bankovka‘ alebo ‚mena‘, ich cudzojazyčné preklady ani slová, v ktorých základe sa tieto slová alebo ich cudzojazyčné preklady vyskytujú.“

Aby sme zvýraznili problematické používanie samotného pojmu virtuálna mena (vrátane obsahu tohto pojmu prevzatého do vnútroštátnej legislatívy z úrovne EÚ), možno poukázať aj na všeobecné požiadavky vzťahujúce sa na tvorbu práva. Podľa § 3 ods. 3 zákona č. 400/2015 Z. z. o tvorbe právnych predpisov a Zbierke zákonov Slovenskej republiky platí, že „na označenie rovnakých právnych inštitútov sa používajú rovnaké právne pojmy v rovnakom význame. Jeden právny pojem s vymedzeným významom sa v tomto význame používa jednotne v celom právnom poriadku.“ Uvedené zákonné ustanovenie je vyjadrením všeobecných požiadaviek vzťahujúcich sa na sémantické vlastnosti právneho jazyka, ktoré vyžadujú, aby pojmy mali jasný obsah a význam, nevyvolávali pochybnosti, a aby boli používané v presnom normovanom význame. Tento cieľ sa dá dosiahnuť nielen vymedzením právnych pojmov v právnej vede, ale aj prostredníctvom legálnej definície. Právny poriadok má byť teda v ideálnom prípade vnútorne konzistentný a bezrozporný, z čoho vyplýva, že rovnaké pojmy by mali mať aj rovnaký význam.

Vo vzťahu k virtuálnym menám sme teda v istej **legislatívnej „pasci“**, keď platná zákonná regulácia (AML zákon, Trestný zákon) používa pojem virtuálna mena a túto definuje okrem iného aj ako nástroj výmeny (teda platobný prostriedok), a iná zákonná regulácia (v hierarchii právnych predpisov na tožnej úrovni), zakazuje použitie pojmu mena na označenie platobného prostriedku, a to pod hrozbou sankcie za menový delikt.⁴⁰ Čo však v prípade, ak pojem virtuálna mena na označenie nástroja výmeny používa samotný zákonodarca, dokonca legalizuje obchodovanie s virtuálnou menou prostredníctvom živnostenského zákona upravujúceho živnosti súvisiace s virtuálnymi menami? Čo v prípade, ak vnútroštátny zákonodarca v podstate prevzal definíciu virtuálnej meny z právne záväzného aktu EÚ, ktorý má prednosť pred zákonom?⁴¹

Domnievame sa, že v tejto súvislosti nemožno použiť formalistický výklad (ktorý by mohol viesť vo vzťahu k virtuálnym menám k vyvodu administratívnej zodpovednosti za menový delikt), naopak je potrebné vychádzať nielen z účelu, ale aj zmyslu a významu kolidujúcich noriem. Účelom citovaného ustanovenia zákona o NBS je ochrana meny, resp. zákonných platidiel. Naopak legálna definícia virtuálnej meny

⁴⁰ Podľa § 45 ods. 1 zákona o NBS: „Tomu, kto porušil týmto zákonom uloženú povinnosť poskytnúť NBS informácie, ktoré NBS potrebuje na zabezpečenie vykonávania svojich úloh podľa zákona, alebo kto porušil inú povinnosť uloženú týmto zákonom, môže NBS podľa závažnosti, rozsahu, času trvania, následkov a povahy protiprávneho konania a zistených nedostatkov uložiť opatrenie na odstránenie a nápravu protiprávneho stavu a peňažnú pokutu až do hodnoty 30 000 eur a pri opakovanom alebo závažnom nedostatku až do hodnoty 60 000 eur; ak bol v dôsledku porušenia takejto povinnosti získaný majetkový prospech prevyšujúci hodnotu 60 000 eur, tak možno uložiť pokutu až do výšky získaného majetkového prospechu.“

⁴¹ Čl. 7 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky.

výslovne uvádza, že virtuálna mena nemá právny status meny ani peňazí, čo podľa nášho názoru výrazne oslabuje možnosť vyvodenia zodpovednosti podľa zákona o NBS. Uvedené platí o to viac, že samotný štát, reprezentovaný zákonodarnou mocou definuje a legitimizuje používanie pojmu virtuálna mena ako nástroja výmeny.

III. PRÁVNA PODSTATA VIRTUÁLNYCH MIEN

Vychádzajúc z úvodných úvah o základných ekonomických a právnych kategóriách a ich vzájomných vzťahoch, ako aj z legálnych definícií, sa možno pokúsiť o hľadanie odpovede na otázku, aká je vlastne právna podstata virtuálnych mien v ich dnešnom ponímaní. Na virtuálne meny pritom možno nahliadať tak z hľadiska súkromnoprávneho, ako aj verejnoprávneho. Súkromné právo vo svojich kódexoch (Občiansky zákonník, Obchodný zákonník) virtuálne meny nedefinuje, ale nepriamo ich uznáva ako predmet súkromno-právnych vzťahov, keď umožňuje podnikanie v tejto oblasti. Predmetom občianskoprávných vzťahov môžu byť veci, a pokiaľ to ich povaha pripúšťa aj práva a iné majetkové hodnoty (§ 118 ods. 1 Občianskeho zákonníka). V zmysle doktríny možno povedať, že právnym predmetom (objektom) môže byť všetko, na čo sa môžu upínať subjektívne práva, a čo objektívne právo z tejto možnosti nevylučuje, pričom nie je rozhodujúca priama, úžitková ani nepriama, zámenná majetková hodnota.⁴² *De lege lata* možno podľa nášho názoru subsumovať virtuálne meny pod **iné majetkové hodnoty**, ktoré nie sú vecou ani právom, majú však určitú majetkovú hodnotu, a nepochybne sú spôsobilým predmetom právnych vzťahov nielen z hľadiska obchodnoprávneho, ale aj z daňového, keď príjem z ich predaja zákonodarca považuje za zdaniteľnú transakciu. V uvedenom smere však prirodzene vyvstáva otázka, či v rámci rekodifikácie súkromného práva v Slovenskej republike je namieste špecifické vyjadrenie statusu virtuálnych mien ako predmetu občianskoprávných vzťahov, alebo postačí ich súčasná subsumpcia pod iné majetkové hodnoty. V súkromnom práve pritom virtuálne meny môžu mať značný význam napríklad v súvislosti s výživným, vysporiadaním bezpodielového spoluvlastníctva manželov, alebo civilnou exekúciou.

Verejné právo, ako už bolo uvedené, virtuálne meny definuje vo viacerých právnych predpisoch a zdaňuje príjem z ich predaja. Napriek uvedenému ostáva ich právna podstata nejasná a jednoduchšia odpoveď smeruje k ich **negatívne**mu vymedzeniu (nie sú menou, peniazmi ani finančným nástrojom) ako k **pozitívne**mu vymedzeniu, teda čím vlastne sú. Vychádzajúc z kombinácie pojmových znakov ich legálnej definície a načrtnutých teoretických východísk, sme názoru, že ich právnu podstatu determinuje súbor charakteristických prvkov, za ktoré považujeme:

- **nehmotný charakter,**
- **hodnota, resp. aktívum v digitálnom prostredí,**
- **decentralizovaný a len čiastočne regulovaný status,**
- **základ v kryptografických postupoch a DLT technológii,**
- **transakčná spôsobilosť,**

⁴² ŠTEVČEK, M. – DULAK, A. – BAJÁNKOVÁ, J. – FEČÍK, M. – SEDLAČKO, F. – TOMAŠOVIČ, M. a kol. *Občiansky zákonník I: § 1–450: komentár*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 796.

- *spôsobilosť slúžiť ako platidlo na základe konsenzu zúčastnených strán,*
- *prevažujúca absencia väzby na zákonné platidlá.*⁴³

IV. VIRTUÁLNE MENY V OBLASTI PRIAMEHO ZDAŇOVANIA

Daňovými aspektmi virtuálnych mien sa možno *de lege lata* zaoberať najmä v oblasti zdaňovania príjmov, keďže platná právna úprava nepriamych daní zatiaľ súvisiace otázky nereguluje. Na strane druhej však nemožno opomenúť judikatórny prístup, kde vo vzťahu k DPH formuloval určité východiská vnímania virtuálnych mien Súdny dvor EÚ. Tieto však mali viac teoretický význam pre objasnenie podstaty virtuálnych mien a až sekundárne pre samotné zdaňovanie daňou z pridanej hodnoty. V rozsudku Súdneho dvora EÚ C-264/14 z 22. októbra 2015 vo veci Skatteverket proti David Hedqvist tento konštatoval, že transakcie, ktoré spočívajú vo výmene tradičnej meny za virtuálne menové jednotky Bitcoin, a naopak, a uskutočňujú sa za platbu sumy zodpovedajúcej rozdielu medzi cenou, za ktorú dotknutý poskytovateľ kúpil menu, a cenou, za ktorú ju predáva svojim objednávateľom, predstavujú poskytovanie služieb za protihodnotu a sú zdaniteľným obchodom, keďže však ide finančné služby, tieto sú od DPH oslobodené. Z nášho pohľadu má rozhodnutie SD EÚ zásadnejší definičný význam tým, že ustálil, že virtuálna mena Bitcoin nemá iný účel, ako je účel platidla, a je na tento účel akceptovaná určitými subjektmi. Toto účelové určenie virtuálnej meny však treba vnímať cez prizmu doby vydania tohto rozsudku SD EÚ, keďže v tom čase ešte nebola ustálená legálna definícia tohto pojmu v práve EÚ.

Na rozdiel od nepriamych daní, v oblasti priameho zdaňovania už boli prijaté ustanovenia týkajúce sa virtuálnych mien. Novelou zákona o dani z príjmov (zákon č. 595/2003 Z. z.) vykonanou zákonom č. 213/2018 Z. z. o dani z poistenia a o zmene a doplnení niektorých zákonov účinnou od 1. januára 2019 sa **predaj virtuálnej meny stal zdaniteľnou transakciou a príjem z jej predaja zdaniteľným príjmom**. Predajom virtuálnej meny sa pritom na účely zákona o dani príjmov rozumie výmena virtuálnej meny za majetok, výmena virtuálnej meny za inú virtuálnu menu, výmena virtuálnej meny za poskytnutie služby alebo odplatný prevod virtuálnej meny. Zákon upravil aj pravidlá zisťovania základu dane, uplatňovania daňových výdavkov a spôsob určovania vstupnej ceny virtuálnych mien.

Významným nedostatkom tejto právnej úpravy je však podľa nášho názoru absencia legálnej definície virtuálnej meny na účely zákona o dani príjmov, keďže táto je obsiahnutá iba v **Metodickom usmernení Ministerstva Slovenskej republiky č. MF/10386/2018-721 k postupu zdaňovania virtuálnych mien**, ktoré nemá charakter všeobecne záväzného právneho predpisu. Právna istota na strane daňových subjektov, ako aj na strane správcov dane, tak môže byť v istom zmysle narušená, keďže otázka vymedzenia predmetu dane pre absenciu legálnej definície virtuálnych mien môže byť sporná. Aj keď predmetné metodické usmernenie preberá definíciu virtuálnych mien z AML smernice a slúži na zabezpečenie jednotného uplatňovania zákona o dani

⁴³ Táto charakteristika nie je absolútna, keďže niektoré virtuálne meny sú naviazané na zákonné platidlo, napr. Tether USD, Binance USD, USD coin. Označujú sa ako stablecoiny.

príjmov, stále platí, že nejde o prameň práva a zaväzuje len orgány vykonávajúce správu daní.⁴⁴ Zároveň treba uviesť, že definície virtuálnych mien v AML zákone a Trestnom zákone majú účelový charakter a sú používané len v súvislosti s predmetom regulácie v týchto zákonoch. Využitelnosť týchto definícií bez systematickej úpravy v oblasti zdaňovania je preto diskutabilná, a túto (daňovú) oblasť zatiaľ nerieši ani legislatíva EÚ.⁴⁵

Uvedené naráža aj na základný princíp zdaňovania, ktorým je princíp jednoduchosti a jednoznačnosti zdaňovania,⁴⁶ ktorý je v literatúre ponímaný aj ako princíp zrozumiteľnosti⁴⁷. Ten vyjadruje požiadavku na jednoduchosť, jednoznačnosť a prehľadnosť daňových predpisov umožňujúcich nesporný výklad a dosahuje sa spravidla aj prostredníctvom legálnej definície pojmov, čo je typické pre hmotnoprávne, ako aj procesné daňové predpisy. Legálne definície v daňovom práve obmedzujú možnosti rozdielneho výkladu tak zo strany správcu dane, ako aj daňových subjektov. Princíp jednoznačnosti predpokladá jasné, prehľadné zákony s jednotným výkladom, čo je úzko späté s princípom právnej istoty ako prvku právneho štátu. V tomto kontexte vyznieva paradoxne, že zákonodarcu upustil od pojmového vymedzenia virtuálnych mien priamo v zákone o dani z príjmov a tento nedostatok „odstraňuje“ metodické usmernenie orgánu výkonnej moci bez normotvornej právomoci.

Pokiaľ ide o základné pravidlá zdaňovania príjmov z predaja virtuálnej meny, je potrebné rozlíšiť, či ide o príjem fyzických osôb – nepodnikateľov alebo o príjem podnikateľov. Príjem fyzickej osoby z predaja virtuálnej meny je **ostatným zdaniteľným príjmom** podľa § 8 zákona o dani z príjmov. Do základu dane z príjmov z predaja virtuálnej meny sa zahrňuje príjem znížený o výdavky preukázateľne vynaložené na jeho dosiahnutie. Medzi tieto možno zahrnúť **skutočné výdavky preukázateľne vynaložené** na ťažbu (úhrady za energie, softvér, hardvér) alebo **cenu** zaplatenú za nadobudnutie virtuálnej meny pri jej nadobudnutí kúpou. Iná je situácia u podnikateľov, ktorí predávajú virtuálnu menu, ktorá je ich obchodným majetkom. V takomto prípade sa príjmy z predaja virtuálnej meny považujú za súčasť základu **dane z príjmov z podnikania** podľa § 6 zákona o dani z príjmov. Do daňových výdavkov fyzickej osoby podnikateľa sa zahrňujú výdavky vo výške úhrny vstupných cien virtuálnych mien podľa § 25b zákona o dani z príjmov v tom zdaňovacom období, v ktorom dôjde k ich predaju. Daňovým výdavkom je **obstarávacía cena**, ak bola virtuálna mena nadobudnutá kúpou, alebo **reálna hodnota**, ak bola virtuálna mena nadobudnutá výmenou za inú virtuálnu menu.

Uvedený spôsob zisťovania (čiastkového) základu dane nevyvoláva interpretačné nejasnosti len za situácie, keď v jednom zdaňovacom období dôjde k jednorazovému obstaraniu virtuálnej meny a jej predaju v tom istom množstve. Virtuálne meny však

⁴⁴ ŠTRKOLEC, M. a kol. *Interpretácia noriem daňového práva orgánmi verejnej správy a súdnej moci*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2011, s. 35.

⁴⁵ POPOVIČ, A. – SÁBO, J. Zdaňovanie kryptoaktív v EÚ a v Slovenskej Republike – metodologické východiská systému zdaňovania. In: SZAKÁCS, A. – HLINKA, T. – MYDLIAROVÁ, M. – SENKOVÁ, S. – KAHOUNOVÁ DUREC, M. (eds.). *Bratislavské právnické fórum 2021: aktuálne výzvy pre finančné právo: zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej online konferencie*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2021, s. 46.

⁴⁶ BABČÁK, V. *Daňové právo na Slovensku a v EÚ*. Bratislava: EPOS, 2019, s. 55.

⁴⁷ KARFÍKOVÁ, c. d., s. 145.

majú deliteľný charakter a obchodujúcimi subjektmi sú spravidla obstarávané a predávané s väčšou či menšou pravidelnosťou, čo často vedie k reálnej nemožnosti „spárovať“ predmet obstarania a predmet predaja. V týchto situáciách upravuje postup daňovníka § 25 ods. 5 zákona o účtovníctve (zákon č. 431/2002 Z. z.), podľa ktorého možno použiť spôsob ocenenia virtuálnej meny váženým aritmetickým priemerom alebo tzv. FIFO metódou (*first in – first out*), keď prvá cena na ocenenie prírastku príslušného druhu majetku sa použije ako prvá cena na ocenenie úbytku tohto majetku.

V. BUDÚCNOSŤ VIRTUÁLNYCH MIEN VO FINANČNOM PRÁVE

Z doposiaľ uvedeného je zrejmé, že virtuálne meny sú relatívne novým a vyvíjajúcim sa fenoménom v ekonomických a platobných vzťahoch v rámci digitálnej ekonomiky. Aj keď sme boli v posledných rokoch svedkom mnohých varovaní dohľadových orgánov a následných reakcií európskych a vnútroštátnych normotvorcov, je zrejmé, že vývoj v oblasti regulácie virtuálnych mien nie je ukončený, naopak je len na začiatku. Uvedené napokon možno ilustrovať aj na aktuálnom varovnom pohľade prezidentky ECB Christine Lagardeovej, ktorá v máji 2022 konštatovala potrebu ich regulácie, a to najmä v záujme ochrany investorov: „*Moje veľmi skromné hodnotenie je, že kryptomeny nemajú žiadnu hodnotu, nie sú na ničom založené, neexistuje žiadne podkladové aktívum, ktoré by fungovalo ako záchranná kotva.*“⁴⁸

Samozrejme platí, že nie je vylúčené ani zachovanie súčasného *status quo*, teda obmedzenej a účelovej regulácie virtuálnych mien vo vybraných právnych oblastiach s explicitným vylúčením ich chápania ako meny alebo peňazí. Skôr sa však domnievame, že pokiaľ nedôjde ku krajnému scenáru úplného pádu trhu s virtuálnymi menami⁴⁹ či ich zákazu,⁵⁰ prichádzajú do úvahy viaceré možnosti vývoja regulácie virtuálnych mien vo finančnom (menovom) práve a práve finančného trhu:

Ukotvenie virtuálnych mien ako zákonné platidlo. Tento scenár považujeme v európskom právnom prostredí za takmer vylúčený. V iných štátoch, najmä s odlišným stupňom ekonomického rozvoja a vyznačujúcich sa nestabilitou vnútroštátnej meny, je však tento scenár nielen možný, ale v niektorých už aj reálny (Salvádor, Stredoamerická republika). Uvedené sa však nestretlo s porozumením Medzinárodného menového fondu, ktorý vyzval Salvádor, aby odňal Bitcoinu štatút zákonného platidla, keďže

⁴⁸ Kryptomeny nestoja za nič, mali by byť regulované, vyhlásila Lagardeová. In: *TREND.sk* [online]. 21. 5. 2022 [cit. 2022-06-24]. Dostupné na: <https://www.trend.sk/spravy/kryptomeny-nestoja-nic-mali-byt-regulovane-vyhlasila-lagardeova>.

⁴⁹ V posledných mesiacoch došlo k strmému pádu viacerých virtuálnych mien. Na ilustráciu možno uviesť virtuálnu menu Luna, ktorá v máji 2022 stratila 99,9 % svojej hodnoty. Pred prepadom bolo v tejto virtuálnej mene vložených 18 miliárd USD. Viz VÝCHA, D. Pády kryptomien v dejinách. Mnohí na krypte už prerobili. In: *peniaze.sk* [online]. 23. 6. 2022 [cit. 2022-06-24]. Dostupné na: <https://www.peniaze.sk/investicie/9568-pady-kryptomien-v-dejinach-mnohi-na-krypte-uz-prerobili>.

⁵⁰ K zákazu došlo napr. v Číne ešte v roku 2017. Viz Public Notice of the PBC, CAC, MIIT, SAIC, CBRC, CSRC and CIRC on Preventing Risks of Fundraising through Coin Offering. In: *The People's Bank of China* [online]. 8. 9. 2017 [cit. 2022-06-24]. Dostupné na: <http://www.pbc.gov.cn/en/3688110/3688181/3712144/index.html>.

vzhľadom na vysokú volatilitu je veľkým rizikom pre spotrebiteľov, finančnú integritu a finančnú stabilitu.⁵¹

Ich budúca koexistencia s digitálnym eurom (inými digitálnymi menami) ako zákonným platidlom v eurozóne (resp. v inom štáte/štátoch). Na vlnu digitalizácie meny zareagovala ako prvá Čína, ktorá zaviedla tzv. digitálny jüan, aj keď v tomto smere sa objavujú úvahy o tom, či ide o menu alebo nástroj na ovplyvňovanie ekonomiky a politiky.⁵² Európska centrálna banka (ECB) podľa dostupných informácií vykonáva v súčasnosti interné testy týkajúce sa zavedenia digitálneho eura, v roku 2023 by mal byť predstavený legislatívny rámec. Koexistencia virtuálnych mien a digitálnej meny ako zákonného platidla môže mať alternatívne (i) pozitívny vplyv na stabilitu a kredibilitu virtuálnych mien z dôvodu pôsobenia psychologického efektu, (ii) čo však môže rovnako odradiť centrálnu banku od implementácie digitálnych mien, keďže by tým nechcene dodali do značnej miery špekulatívnu dôveryhodnosť trhu s virtuálnymi menami.⁵³ Podľa nášho názoru však implementácia digitálnych mien centrálnych bánk môže viesť k oslabeniu virtuálnych mien, prípadne aj zániku množstva z nich, a to aj z dôvodu možnej paralelne realizovanej snahy o prísnejšiu reguláciu s cieľom oslabiť ich význam a úlohu v ekonomike (vrátane oblasti AML, financovania terorizmu a pod.) Pokiaľ ide o digitálne euro, do úvahy prichádzajú viaceré varianty, s ktorými pracuje aj ECB vo svojom dokumente „*Report on a digital euro*“ z októbra roku 2020: digitálne euro ako zákonné platidlo, digitálne euro ako nástroj menovej politiky, digitálne euro ako nástroj sprístupnený súkromným subjektom a digitálne euro ako zúčtovacia jednotka.⁵⁴ Prvý zmieneny variant – digitálne euro ako zákonné platidlo – by predstavoval prístup, kde by malo digitálne euro všeobecné využitie. V ostatných prípadoch možno hovoriť o obmedzenom využívaní digitálneho eura bez priznania statusu zákonného platidla.⁵⁵ Digitálne euro pritom nemá byť novou menou, ale inou podobou eura, emitovanou ECB v digitálnej podobe bez potreby hmotných peňazí a pod dohľadom ECB a centrálnych bánk eurozóny. Pri tomto variante má mať digitálne euro status zákonného platidla, kde právnym základom pre jeho emisiu má byť čl. 128 ods. 1 Zmluvy o fungovaní EÚ.⁵⁶ Na rozdiel od virtuálnych mien, digitálne euro má mať výhody, ktorými

⁵¹ IMF Executive Board Concludes 2021 Article IV Consultation with El Salvador [online]. 25. 1. 2022 [cit. 2022-06-24]. Dostupné na: <https://www.imf.org/en/News/Articles/2022/01/25/pr2213-el-salvador-imf-executive-board-concludes-2021-article-iv-consultation>.

⁵² SAMEK, M. – VLASTA, M. Digital Yuan – Currency or Policy Tool? *Acta Universitatis Carolinae Iuridica*. 2021, Vol. LXVII, č. 3, s. 111 a nasl.

⁵³ KATKOVČIN, M. Digitálne meny centrálnych bánk. In: SZAKÁCS, A. – HLINKA, T. – MYDLIAROVÁ, M. – SENKOVÁ, S. – KAHOUNOVÁ DUREC, M. (eds.). *Bratislavské právnické fórum 2021: aktuálne výzvy pre finančné právo: zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej online konferencie*. Bratislava: Univerzita Komenského, 2021, s. 79.

⁵⁴ European Central Bank. Report on a Digital Euro [online]. 2020 [cit. 2022-06-24]. Dostupné na: https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/other/Report_on_a_digital_euro~4d7268b458.en.pdf.

⁵⁵ HRABČÁK, L. Na ceste k digitálnemu euru. In: ŠTRKOLEC, M. – VARTAŠOVÁ, A. – STOJÁKOVÁ, M. – SIMIČ, S. (eds.). *IV. slovensko-české dni daňového práva: zdaňovanie virtuálnych platidiel a digitálnych služieb: COVID-19 a iné aktuálne výzvy pre daňové právo*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2021, s. 178.

⁵⁶ Tamtiež, s. 179.

tieto zo svojej podstaty nemôžu disponovať (centralizácia, dohľad, stabilita kurzu, univerzálne platidlo, komplexná regulácia).⁵⁷

Regulácia ako kryptoaktívum. V tomto smere uzrel svetlo sveta návrh nariadenia o trhoch s kryptoaktívami (MiCA),⁵⁸ ktoré sa má vzťahovať na osoby, ktoré sa zaoberajú emisiou kryptoaktív alebo poskytujú služby súvisiace s kryptoaktívami v rámci únie. Predmetný návrh nariadenia kryptoaktívum definuje ako digitálne vyjadrenie hodnoty alebo práv, ktoré možno prenášať a elektronicky uchovávať s použitím technológie distribuovanej databázy transakcií alebo podobnej technológie. Rozlišuje pritom tri druhy kryptoaktív: „token krytý aktívami“, „token elektronických peňazí“ a „úžitkový token“. Token krytý aktívami je typ kryptoaktíva, ktorého účelom je zachovávať stabilnú hodnotu naviazaním na hodnotu viacerých fiat mien, ktoré sú zákonným platidlom, jednu alebo viaceré komodity alebo jedno či viacero kryptoaktív, alebo na hodnotu kombinácie takýchto aktív. Token elektronických peňazí je typ kryptoaktíva, ktoré sa má používať hlavne ako prostriedok výmeny a ktorého účelom je zachovávať stabilnú hodnotu naviazaním na hodnotu fiat meny, ktorá je zákonným platidlom. Úžitkový token je typ kryptoaktíva, ktoré je určené na poskytovanie digitálneho prístupu k tovaru alebo službe a dostupné v rámci DLT, pričom ho akceptuje len emitent daného tokenu. Aj keď legislatívny proces na úrovni EÚ ešte prebieha, možno konštatovať, že aktuálne vymedzenie kryptoaktív podľa nariadenia MiCA nepokrýva všetky súčasné kryptoaktíva, najmä tie, ktoré nie sú naviazané na hodnotu inej meny (typicky Bitcoin). Nie je teda vylúčené, že tieto virtuálne meny ostanú aj po prijatí nariadenia MiCA len v doterajšom obmedzenom režime právnej regulácie.

VI. BUDÚCNOSŤ VIRTUÁLNYCH MIEN V DAŇOVOM PRÁVE

Na účely zdaňovania príjmov sa javí nevyhnutné predovšetkým legálne definovať virtuálne meny tak, aby nevznikali pochybnosti o zdanieľných transakciách. V závislosti od vývoja legislatívneho procesu vo vzťahu k návrhu nariadenia MiCA pritom nemožno vylúčiť ani nahradenie pojmu virtuálna mena na daňové účely pojmom kryptoaktívum. Prirodzene sa však natíska otázka, či prípadný legálny pojem kryptoaktívum má mať autonómny a vnútroštátnym zákonodarcom vymedzený obsah alebo má vychádzať z nariadenia MiCA (prípadne iného aktu únie). V tejto súvislosti sme názoru, že vymedzenie predmetu zdanenia má zodpovedať primárnej fiskálnej funkcii daní, náklady na správu dane nesmú byť vyššie ako daňový výnos a má byť vytvorené praktické právne prostredie umožňujúce efektívnu auto-aplikáciu daňových noriem, ktorá je typická pre túto oblasť regulácie.⁵⁹ Z uvedených dôvodov sa javí ako vhodné, a to bez ohľadu na použitý pojem, aby **predmetom zdanenia boli príjmy z predaja virtuálnej meny/kryptoaktíva slúžiaceho primárne ako prostriedok výmeny**. Zároveň však

⁵⁷ K digitálnemu euru pozri dokumenty zverejnené na webovom sídle ECB – viz Publications on Digital euro. In: *European Central Bank* [online]. [cit. 2022-06-24]. Dostupné na: https://www.ecb.europa.eu/home/search/html/digital_euro.en.html.

⁵⁸ Návrh Nariadenia Európskeho parlamentu a Rady o trhoch s kryptoaktívami a o zmene smernice (EÚ) 2019/1937, COM/2020/593 final.

⁵⁹ RADVAN, M. *Czech Tax Law*. Brno: Masaryk University, 2020, s. 13–14.

podľa nášho názoru neexistuje rozumný dôvod, aby predmetom zdanenia boli len príjmy z predaja virtuálnej meny/kryptoaktíva naviazanej na hodnotu fiat meny/komodity/kryptoaktíva, a nie aj príjmy z predaja virtuálnej meny/kryptoaktíva, ktorých hodnota nie je naviazaná na žiadnu z menovaných kategórií.

Z pragmatických a racionálnych dôvodov (najmä hospodárnosť a efektívnosť výkonu správy daní) sa však javí ako vhodné a dôvodné, aby pri zdanení príjmov zo zdaniteľných transakcií s virtuálnymi menami zákonodarca upravil limity oslobodenia od dane zdaňovaných transakcií. Uvedené možno docieľiť napr. **určením určitej hodnoty**, do ktorej príjem z transakcie nebude podliehať zdaneniu, napr. do 500 eur, rovnako ako je to napr. pri príležitostných príjmoch, prípadne **stanovením časového úseku**, po uplynutí ktorého by príjem z transakcie bol oslobodený od dane, napr. 1 rok od nadobudnutia, obdobne, ako je to v súčasnosti pri cenných papieroch obchodovaných na regulovanom trhu.

Na budúcnosť virtuálnych mien v daňovom práve však nemusíme nahliadať len cez prizmu zdaňovania príjmov dosiahnutých ich predajom. Potenciál virtuálnych mien vzhľadom na ich trhovú kapitalizáciu, decentralizáciu a len obmedzenú reguláciu, totiž možno vnímať aj cez perspektívu **vymáhania daňových nedoplatkov v rámci daňového exekučného konania**. Daňové subjekty v snahe vyhnúť sa plneniu daňových povinností, prípadne speňaženiu majetku v daňovom exekučnom konaní, môžu mať motiváciu transformovať svoje exekučne postihnuteľné zdroje do virtuálnych mien v domnienke, že tieto ostanú mimo rámca pozornosti správcu dane. Aj keď už aj v súčasnosti sa objavujú úvahy o možnej exekvovateľnosti virtuálnych mien (cez postihnutie iných majetkových práv alebo cez dražbu hnutelných vecí)⁶⁰, domnievame sa, že aktuálne účinné spôsoby výkonu daňovej exekúcie nie sú vhodné na využitie pri exekvovaní virtuálnych mien. Vhodnejšie sa javí legislatívne zakotvenie nového spôsobu výkonu daňovej exekúcie vychádzajúceho napr. z princípov, na ktorých je založené zaistenie virtuálnej meny podľa Trestného poriadku.

ZÁVER

V príspevku sme načrtli východiskové úvahy o aktuálnom vnímaní virtuálnych mien a možnom ďalšom smerovaní ich legislatívnej regulácie. Niet pochyb o tom, že z okrajového inštitútu sa stávajú významným fenoménom digitálnej ekonomiky, ich budúcnosť je však nateraz otvorená a v istom zmysle neistá. Nie sú peniazmi ani menou v tradičnom ponímaní, napriek tomu (najmä) ich trhovú kapitalizáciu púta pozornosť regulátorov a normotvorcov. Preto možno legitímne očakávať ďalšie regulácie tak na globálnej, minimálne európskej úrovni, ale aj na úrovni konkrétnych štátov, ktoré môžu, sledujúc vlastné záujmy, pristúpiť aj k unilaterálnej regulácii na konkrétne účely. Účin-

⁶⁰ PUTERA, M. Kryptoaktíva a výkon daňovej exekúcie. In: MICHALOV, L. – KOROMHÁZOVÁ, K. (eds.). *Privatizácia verejného práva verzus publicita súkromného práva: zborník vedeckých príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie doktorandov a vedeckých pracovníkov*. Košice: Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2021, s. 111 a nasl.

nosť vnútroštátnej regulácie je však vzhľadom na absenciu hraníc digitálneho sveta otázna.

V príspevku sme sa zaoberali vzťahom virtuálnych mien k iným ekonomickým a právnym kategóriám, legislatívnym vymedzením, ale aj budúcim postavením vo sfére finančného a daňového práva. Uvedomujeme si, že príspevok možno ponúka viac otázok ako odpovedí. Povaha a podstata virtuálnych mien však v tejto chvíli jasné a jednoduché odpovede neposkytuje. Napriek tomu sme sa pokúsili nielen poukázať na problémové otázky, ale našou snahou bolo ponúknuť aj možné alternatívy ich budúcej právnej regulácie s dôrazom na finančno-právnu a daňovú oblasť.

doc. JUDr. Miroslav Štrkolec, PhD.
Právnická fakulta Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach
miroslav.strkolec@upjs.sk
ORCID: 0000-0001-8712-1945